

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาในหัวข้อเรื่อง การขอมงานของชุมชนต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ กรณีบ้านป่าข่อยเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความเคลื่อนไหวของชุมชนในการต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ และศึกษาถึงสาเหตุและผลแห่งการขอมงานต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ความเคลื่อนไหวของชุมชนในการต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์

ก่อนการตั้งฟาร์มปศุสัตว์

ก่อนปี พ.ศ. 2524 ไม่ปรากฏปัญหามลพิษกลิ่นเหม็นจากมูลสัตว์ เนื่องจากยังไม่มีกรตั้งฟาร์มปศุสัตว์ในหมู่บ้านป่าข่อยเหนือ ในปี 2524 ได้มีนายทุนเข้ามาตั้งกิจการฟาร์มเลี้ยงสุกรและไก่ ในพื้นที่หมู่ 1 บ้านป่าข่อยเหนือ หลังจากตั้งฟาร์มแล้วประมาณครึ่งปี ชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือและบริเวณใกล้เคียงโดยรอบเริ่มได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากปัญหามลพิษจากฟาร์มดังกล่าว

ภายหลังการตั้งฟาร์มปศุสัตว์

ปัญหามลพิษกลิ่นมูลสัตว์จากฟาร์มปศุสัตว์ทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์เป็นจำนวนมากแต่ทำความสะอาดไม่เพียงพอ มีการตากมูลสัตว์ในลานตากกลางแจ้ง ทำให้กลิ่นเหม็นมูลสัตว์ฟุ้งกระจายออกมาตลอดเวลา ชาวบ้านมีการเคลื่อนไหวรวมตัวกันเข้าร้องเรียนต่อกำนันตำบลสันผีเสื้อ เพื่อเป็นตัวแทนเจรจากับทางเจ้าของฟาร์ม ให้แก้ไขปัญหากลิ่นมูลสัตว์ แต่ปรากฏว่าไม่ได้รับการตอบสนอง กลุ่มชาวบ้านจึงเคลื่อนไหวหันมารวมตัวกันยื่นรายชื่อร้องเรียนต่อทางราชการ และมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ได้ขอสรุปให้ทางฟาร์มดำเนินการแก้ไขปัญหากลิ่นเหม็นมูลสัตว์ เมื่อเวลาผ่านไปปัญหาดังกล่าวก็ปรากฏขึ้นมาอีก

5.1.2 สาเหตุแห่งการขอมงานของชุมชนในการต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์

สาเหตุที่ชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือขอมงานต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ สรุปได้ดังนี้

1) การเคลื่อนไหวของชุมชน เป็นการเคลื่อนไหวรวมตัวกันแบบหลวม ๆ เนื่องจากความอ่อนแอของชุมชนหลายด้าน ดังนี้

1.1) ชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่ในเขตติดต่อกายใต้การปกครองหลายท้องถิ่น

1.2) ชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้รับผลกระทบมลพิษจากกลิ่นมูลสัตว์ไม่พร้อมกัน ทั้งนี้เป็นไปตามทิศทางลม และฤดูกาล

1.3) ปัญหาความรุนแรงของผลกระทบมลพิษกลิ่นมูลสัตว์เป็นเพียงแค่ความเดือดร้อนรำคาญ ไม่ถึงกับทำให้ถึงแก่ชีวิต

1.4) ระยะเวลาที่ได้รับผลกระทบแต่ละครั้งยาวนานไม่เท่ากัน

1.5) ไม่มีผู้ใดสมัครใจเป็นผู้นำหรือเป็นแกนนำในการเรียกร้อง เนื่องจากจะเป็นจุดเด่นและเกรงจะได้รับอันตราย อีกทั้งความเข้มแข็งของฟาร์มและวิธีการอ้อมยอมของฝ่ายปกครอง ด้วยเหตุผลหลายประการ ทำให้ความเคลื่อนไหวเป็นเพียงกลุ่มชนตัวแทนผู้เดือดร้อนจากมลพิษ เข้ายื่นหนังสือร้องเรียนต่อทางราชการเท่านั้น

2) กระบวนการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานราชการ ที่เลือกปฏิบัติด้วยวิธีประนีประนอมมากกว่าการบังคับใช้กฎหมาย

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ดูแลอย่างจริงจังต่อเนื่อง

4) ปังจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของฟาร์ม

5) ทักษะของเจ้าพนักงานของรัฐที่รับผิดชอบ ส่วนใหญ่เป็นลักษณะผู้ปกครอง มากกว่าผู้ให้บริการประชาชน

5.1.3 ผลแห่งการยอมจำนนของชุมชนในการต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์

ผลแห่งการยอมจำนนของชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือ ต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ที่สำคัญคือ ชาวบ้านยังคงได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากกลิ่นเหม็นมูลสัตว์ต่อไป และได้รับผลกระทบใน 4 ด้าน คือ 1) ผลกระทบด้านอนามัยชุมชน เนื่องจากฟาร์มปศุสัตว์เป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงที่เป็นพาหะนำโรค เชื้อโรค และแมลงวันซึ่งนำโรคอุจจาระร่วงมาสู่ชุมชน 2) ผลกระทบด้านสุขภาพกาย เนื่องจากต้องสูดดมกลิ่นเหม็นมูลสัตว์ ทำให้มีอาการปวดศีรษะ หน้ามืด หายใจไม่สะดวก เด็กเล็กเป็นผดผื่นตามร่างกาย มีอาการแพ้ เนื่องมาจากแมลงวันที่มาไต่ตอม บินมาจากกองมูลสัตว์ในฟาร์มปศุสัตว์ที่ราดรดด้วยสารเคมี นอกจากนี้เมื่อไต่ตอมอาหารแล้วยังทำให้ท้องร่วง ท้องเสีย และอุจจาระร่วง 3) ผลกระทบด้านสุขภาพจิต ชาวบ้านรู้สึกอึดอัดไม่เป็นอิสระ ต้องเผชิญกับกลิ่นเหม็นซ้ำซากทำให้สุขภาพจิตเสีย 4) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม ชาวบ้านมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น กิจการหลายชนิดประสบปัญหาขาดทุน เพราะไม่มีลูกค้า

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่อง การยอมรับของชุมชนต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ กรณีบ้านป่าข่อยเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ดังนี้

การที่กลุ่มชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือ ตำบลสันผีเสื้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รวมตัวเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ โดยมีกำนันตำบลสันผีเสื้อ เป็นตัวแทนกลุ่มชาวบ้านเจรจาเรียกร้องกับเจ้าของฟาร์มปศุสัตว์ ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษกลิ่นเหม็นมูลสัตว์ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากชาวบ้านได้รับผลกระทบเกิดความเดือดร้อนรำคาญอย่างมาก จากกลิ่นเหม็นมูลสัตว์ ซึ่งเกิดจากกิจการฟาร์มแห่งนี้ และปัญหาดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น จนชาวบ้านไม่อาจอดทนต่อสภาพปัญหาได้อีกต่อไป จึงได้รวมตัวกันเคลื่อนไหวเรียกร้องและต่อต้านฟาร์มดังกล่าว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มีความคล้ายคลึงกับกรณีปัญหาที่ พันทิพา พงษ์เพ็ญจันทร์ (2539 อ้างใน สมพร คุ่มจอหอ, 2540) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาอันเกิดจากกลิ่นมูลสัตว์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนได้ ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลมะเขือแจ้ จังหวัดลำปาง ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้ขับไล่ฟาร์มสุกรแห่งหนึ่งให้ออกไปจากพื้นที่ตำบลมะเขือแจ้ เนื่องจากกิจการฟาร์มสุกรแห่งนั้นส่งกลิ่นเหม็นรบกวนเพื่อนบ้านอยู่ตลอดเวลา

การลุกขึ้นต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ ของกลุ่มชาวบ้านชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือ พบว่าชาวบ้านเป็นผู้รับผลกระทบเดือดร้อนรำคาญจากกลิ่นเหม็นมูลสัตว์ และแมลงวันที่ยบินมาไต่ตอมมาโดยตลอด ในขณะที่เจ้าของฟาร์มกลับไม่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากเคยชินกับกลิ่นเหม็นมูลสัตว์ และมีบ้านพักอาศัยอยู่ภายนอกฟาร์มซึ่งห่างไกลจากฟาร์มมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ สมพร คุ่มจอหอ (2540) ที่พบว่ามลภาวะทางกลิ่นจากมูลสัตว์ในฟาร์มปศุสัตว์ ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตลำปาง มีผลกระทบต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา แต่มีผลกระทบ ที่ไม่มากนักต่ออาจารย์ผู้ปฏิบัติงานและคนงานในฟาร์ม ส่วนการรบกวนจากแมลงวันที่เกิดจากมูลสัตว์ในฟาร์มพบว่ามีผลต่อประชากรทุกกลุ่มด้วยเช่นกัน

การเคลื่อนไหวของชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือ เพื่อต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์พบว่า ไม่ประสบผลในการแก้ไขปัญหานั้น นอกจากมีสาเหตุมาจากเจ้าของฟาร์มไม่ร่วมมือแก้ไขปัญหามลพิษ ซึ่งเกิดจากกิจการฟาร์มของตนอย่างจริงจังแล้ว ยังมีสาเหตุมาจากปัญหามานาประการที่เป็นอุปสรรคสำคัญ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวเรียกร้อง ไม่มีพลังเพียงพอเพื่อต่อสู้กับปัญหาของชุมชนได้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงประชาสังคมและศักยภาพของชุมชนมีความอ่อนแอ กล่าวได้ว่าการศึกษานี้ได้ผลตรงข้ามกับการศึกษาของ มลวิภา ศิริโหราชัย (2542) ที่ผลการศึกษาพบว่า การรวมพลังเคลื่อนไหวของชุมชนบ้านเกษตรใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อคัดค้านการกระทำต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

ของตน มีศักยภาพที่สามารถสร้างอำนาจต่อรองเพื่อปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งแก้ไข ปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้ เนื่องจากประกอบด้วยประชาสังคมที่เข้มแข็งนั่นเอง

เมื่อการเคลื่อนไหวต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ของชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือ ไม่อาจ บังคับให้เจ้าของฟาร์มแก้ไขปัญหากลิ่นเหม็นมูลสัตว์ ให้บรรเทาเบาบางจนหมดสิ้นไปได้ จึงหันมารวมตัว ยื่นรายชื่อร้องเรียนต่อทางการ ย่อมแสดงให้เห็นถึง การปรับตัวของชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือในการต่อสู้ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ (2536) ที่ กล่าวว่า เมื่อชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาซึ่งทวีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น ชุมชนอาจต้องปรับตัว เพื่อแก้ปัญหาคความขัดแย้ง ด้วยการผสมผสานวิธีการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งการ ช่วยตัวเองและการประสานกับองค์กรภายนอก

ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ (2536) กล่าวสรุปถึงแนวทางการแก้ปัญหาของชุมชนไว้ว่า การแก้ปัญหาของชุมชนอาจกระทำโดยประสานกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการ จัดการแก้ปัญหา เพื่อให้รัฐรับรองข้อตกลงระหว่างชุมชน และคานอำนาจผู้มีอิทธิพลที่ถูกจับกุมในการ ละเมิดหรือก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชน อาจมีวิธีดำเนินการหลายอย่าง เช่น การแจ้งให้เจ้าหน้าที่เข้มาร่วมรับรู้และแก้ปัญหา การร้องเรียนเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาการแก้ไขปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ของทางการ ภายหลังรับเรื่องร้องเรียน จากกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือ ให้แก้ปัญหากลิ่นเหม็นมูลสัตว์จากฟาร์มปศุสัตว์แล้ว หากทางการ แก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยวิธีการบังคับใช้กฎหมายในทันที ด้วยการบังคับให้เจ้าของฟาร์มแก้ไขปัญหาม ลพิษอย่างเคร่งครัดจริงจึงตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 แล้ว ปัญหาดังกล่าวย่อมหมดไป และย่อมเป็นไปตามที่ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ (2542) กล่าวว่า เมื่อกฎหมาย มีผลใช้บังคับแล้ว ถ้าทางเจ้าหน้าที่ภาครัฐนำเอากฎหมายนั้นมาบังคับใช้ ย่อมส่งผลให้กฎหมายมีความ คักคิสิทธิ์ เพราะถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและถูกจับได้ ย่อมส่งผลให้ผู้กระทำผิดนั้นต้องรับโทษ ตามที่กฎหมายกำหนด และในการบังคับใช้กฎหมายนั้น จำต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ร่วมด้วย

สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ (2542) ได้สรุปถึงการพิจารณาการบังคับใช้กฎหมายไว้ว่า ประการแรก ต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย ตลอดจนมาตรการ และวิธีการต่าง ๆ ที่กฎหมายนั้นกำหนดไว้ ประการต่อมา จำต้องคำนึงถึงหน่วยงานของรัฐที่บังคับใช้ โดยคำนึงถึงความเกี่ยวพัน และการประสาน งานกัน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนของหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายนั้น ส่วนประการสุดท้าย ต้องคำนึงถึงมาตรการลงโทษ (Sanction) ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะความผิดที่เกิดขึ้น รวมถึงการฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนั้น ๆ

จากสภาพปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ที่เกิดขึ้น ในชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือ เห็น ได้ชัดว่า การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น มิได้เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ แต่เป็นเพียงการติดตามแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

เมื่อชุมชนลุกขึ้นต่อต้านก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากเจ้าของฟาร์ม และเมื่อร้องเรียนต่อทางการก็ไม่ได้รับการแก้ไขให้ดูสว่างตรงประเด็น ทำให้ปัญหาดังกล่าวยังคงเกิดขึ้นอย่างซ้ำซาก ในที่สุดกลุ่มชาวบ้านชุมชนป่าข่อยเหนือก็ไม่รู้ว่าต้องทำอะไรต่อไป จึงตกอยู่ในสภาพยอมจำนนต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ดังกล่าวนั่นเอง เมื่อชุมชนบ้านป่าข่อยเหนือและชุมชนใกล้เคียงโดยรอบ ต้องตกอยู่ในสภาพจำนนต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ ดังนั้นจึงยังคงได้รับกลิ่นเหม็นมูลสัตว์อยู่ต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐควรจัดให้มีองค์กรอิสระ เพื่อทำหน้าที่ติดตามการปฏิบัติงานของข้าราชการ โดยมีบทบาทในการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อจูงใจ ให้รางวัลแก่ข้าราชการที่ปฏิบัติงานโดยยึดเอาประชาชนเป็นที่ตั้ง และลงโทษข้าราชการที่ละเลยปล่อยให้เกิดปัญหาทางด้านมลพิษ แทนที่จะป้องกันการเกิดปัญหาไว้ล่วงหน้า เนื่องจากข้าราชการเป็นกลไกของรัฐที่สามารถควบคุมปัญหาด้านมลพิษโดยตรง
2. การแก้ไขปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์จำเป็นต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ เนื่องจากมลพิษที่เกิดขึ้นไม่ได้ขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่อยู่ที่ผู้ประกอบการดูแลเอาใจใส่มากนักน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้ประกอบการควรปรับปรุงกิจการในส่วนของการรักษาความสะอาด และการจัดการเกี่ยวกับมูลสัตว์ โดยใช้วิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชา เพื่อป้องกันมิให้มลพิษกลิ่นเหม็นมูลสัตว์รบกวนชุมชนต่อไป
3. ผู้ประกอบการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ต้องมีจริยธรรมและจิตสำนึกในการประกอบอาชีพ ที่จะต้องป้องกันมิให้เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ให้ได้รับความเดือดร้อนรำคาญและเจ็บป่วย โดยปฏิบัติตามกฎระเบียบของพระราชบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด
4. ผู้นำชุมชนควรแสดงบทบาทในฐานะผู้นำ เพื่อชักจูงชาวบ้านให้รวมตัวกันต่อต้านการประกอบธุรกิจที่ตั้งในชุมชน ที่ก่อให้เกิดมลภาวะแก่ชุมชนจนได้รับความเดือดร้อนรำคาญ โดยประสานงาน รมรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกันปกป้องชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข โดยยึดถือประโยชน์สุขของพี่น้องประชาชนเป็นสำคัญ